

יציאה ידי חובת 'תרגום' בפירושים על התורה

תרגום או פירוש התורה?
האם כוונת הרא"ש לפירוש רש"י בלבד?
דעת הרמ"א
האם להלכה ניתן לקרוא שמו"ת בפירושים אחרים?
סיכום השיטות
דעת פוסקי דורנו שליט"א

תרגום או פירוש התורה?

ברכות (ח, א): "אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום". פשט הגמרא הוא שיש לקרוא כל שבוע פעמיים את תיבות הפרשה, ופעם אחת את לשון התרגום. לעניין התרגום - רוב הראשונים הבינו שהכוונה היא לתרגום אונקלוס, אך היו שרצו לומר שניתן לצאת ידי חובה לאו דווקא בתרגום אונקלוס. כך כתב הסמ"ג ועשין יט; ד"ו קג ע"ג: "ואני דנתי לפני רבותינו שהפירוש מועיל יותר מן התרגום, והודו לי רבותי. ולא נראה לרבי יצחק, וכן [אמר] רב עמרם שהשיב רב נטורנאי דוקא תרגום שזכה לינתן בסיני¹. וכתב הרא"ש (ברכות פרק ראשון סימן ח): "ויש מפרשים דהוא הדין לכל הלועזות לעז שלהן הוי כמו התרגום, כי התרגום הוא בשביל עמי הארץ שאינם יודעים לשון הקודש, ואם כן ה"ה לעז למכירין בו. ולא נהירא, לפי שהתרגום מפרש כמה דברים שאין להבין מתוך המקרא, כדאמר רב יוסף אלמלא תרגומא דהאי קרא [וכו.]. ונראה שהקורא בפירוש התורה יוצא בו ידי תרגום, כיון שמפורש בו כל מילה ומילה".

1 הביאו המרדכי, אות יט; האגור הל' שבת סי' שצח; הגהות מיימוניות, הל' תפילה פרק יג הל' כה אות ש, ושם כתב: "שהפירוש מצוה יותר מן התרגום"; ועי' ב"י או"ח סי' רפה ד"ה ואם למד. [אמנם מהתיבות 'ולא נראה' וכו' ועד 'בסיני' אינו נמצא בכתבי היד ובדפוסים הישנים של הסמ"ג, והוא כנראה תוספת של המדפיס בדפוס ונציה ע"פ המובא בהגה"מ הנ"ל. דברי הגאונים נמצאים בתשובות הגאונים הרכבי סי' רמח, ועי' תשובות רב נטורנאי גאון מהד' ברודי או"ח סי' מה. ועי' בתשובת מהר"ם פדואה בשו"ת הרמ"א סי' קכט (הוזכרה להלן במאמר), ובשו"ע או"ח סי' רפה סע' ב ביאור הלכה ד"ה תרגום. ועי' על כל זה במהדורת הסמ"ג השלם עשין כרך א מהדורת מכון שלמה אומן, בקרוב בדפוס. הערת העורך י"ק.]

האם כוונת הרא"ש לפירוש רש"י בלבד?

מהו 'פירוש התורה' אותו מזכיר הרא"ש? רבים הבינו ש'סתם' פירוש התורה הוא פירוש רש"י², ואליו התכווין הרא"ש.

א. ב'אורחות חיים' (הנהגות הרא"ש) המיוחס לרבינו הרא"ש (אות לז) כתוב: "למוד פרשיותיך עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ופירוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל". אולם ספק גדול אם ייחוס החיבור הזה לרא"ש נכון, וגם אם נקבל שאת החיבור הזה כתב הרא"ש - מדובר כאן על הנהגת חסידות ולא על עיקר הדין, כשמעיקר הדין יתכן שחייבים לקרוא לדעתו תרגום אונקלוס בלבד³.

ב. לכאורה, מי ירד לדעת הרא"ש יותר מאשר בנו הטור, אשר פסק באופן מפורש שפירוש רש"י יכול להיות תחליף לתרגום (או"ח סי' רפה): "ואם למד הפרשה בפירוש רש"י חשיב כמו תרגום, שאין כוונת התרגום אלא שיבין העניין, אבל אם קורא בשאר לעז לא". משמע שהבין שכוונת אביו לפירוש רש"י דווקא. מצד שני - הטור לא כתב את הדברים באופן מפורש בשם אביו הרא"ש, ויתכן שזו דעת הטור ולא דעת אביו. בקיצור פסקי הרא"ש כתב הטור את דעת אביו בלשונו⁴: "הקורא בפירוש התורה יוצא ידי תרגום", וקשה להכריע למה כוונתו.

על דברי הטור עצמו הקשה בשו"ת בית יעקב (סי' קלז ד"ה ועפ"ז) וז"ל: "ויש לתמוה,

2 הרב יצחק שילת בספרו על מסכת ברכות (ראש דברך' עמ' קו ד"ה 'והנה') כתב על דברים אלו של הרא"ש: "ונראה שפירוש התורה סתם הוא פירוש רש"י, המביא בדרך כלל גם את החידושים שבתרגום אונקלוס. וכן משמע בטור" ולגבי קביעתו "וכן משמע בטור" עיין לקמן שלא בהכרח משמע כן; אציין שבמכתב ששלח אלי הרב שילת הודה שאין הכרח לומר שהרא"ש התכווין לפירוש רש"י. וכן משמע מדברי הר"ע יוסף בשו"ת יחוה דעת (ח"ב סי' לז) שכוונת הרא"ש לפירוש רש"י. וכן השיבו לי הרב ברוך מרדכי אזרחי ראש ישיבת 'עטרת ישראל' והרב אביגדר נבנצל רב הרובע היהודי שאין ספק ש'פירוש התורה' בלשון הרא"ש הוא פירוש רש"י, וראה להלן הע' 7. [יש לציין שלא היה עד ימיו של רש"י וגם דורות אחריו פירוש שיטתי על התורה פסוק אחר פסוק, וכן שהפירוש שלו זכה לתפוצה אדירה הן באשכנז והן בספרד (על' למשל בדברי הרמב"ן בהקדמתו לתורה 'ואשים למאור פניי נרות המנורה הטהורה פירושי רבנו שלמה עטרת צבי וצפירת תפארה... לו משפט הבכורה' וכו'). כך שסבירות גבוהה ביותר שסתם 'פירוש התורה' בלשון הרא"ש הוא אכן פירוש רש"י (ועי' מ"ש פרו' גרוסמן בספרו 'חכמי אשכנז הראשונים' עמ' 175 ואילך ובעיקר הע' 195, ועמ' 212 ואילך ובעיקר הע' 271). הערת העורך י"ק].

3 [עי' מ"ש במאמר 'הנהגת הרא"ש המכונה אורחות חיים' ב'צפונות' גיל' ט (ג, א) בני ברק תשנ"א עמ' יג ואילך. מסקנתי שם לענ"ד הייתה שאמינות הייחוס לרא"ש של רוב ככל החיבור קלושה ביותר. הערת העורך י"ק].

4 ומצאתי בהקשר אחר שכ"כ הב"י, שהסביר שהטור לא פסק כאביו על אף שבקיצור פסקי הרא"ש ('הרמזים') כתב את דעת הרא"ש (ב"י או"ח סימן שיח): "ואפשר שאף על פי שברמזים כתב מסקנת הרא"ש, היינו לפי שבאותו הספר לא בא לכתוב סברת עצמו אלא לסדר דברי הרא"ש בקצרה, אבל בספר זה שבא לפסוק הלכה למעשה לא רצה לסמוך על סברת הרא"ש". ועיין בהגהות והערות על הטור אה"ע סימן כו הע' ח.

מנין להטור דין זה שלא נמצא בשום פוסק, ואדרבא מדברי הרא"ש נראה בהדיא להיפך... הרי בהדיא דדוקא בפירוש המלות של כל מלה ומלה הוא דיוצא בה, אבל פירש"י שעל התורה אינו אלא להבין העניין, ולא כל מלה ומלה, בזה אינו יוצא בה⁵... וא"כ מינה ליה להטור דין זה? לפי דעתו לא רק שלא לפירוש רש"י מתכווין הרא"ש - אלא שלשיטת הרא"ש פירוש רש"י, שאינו מפרש כל פסוק ובוודאי שלא כל מילה, אין יוצאים בו ידי חובת תרגום.

כנגד דעה זו יצא הגאון רבי נחמן כהנא מספינקא זצ"ל בספרו אורחות חיים (ס'י רפה סע' ג). מעוצם הקושי הוא מוצא לנכון להגיה את לשון הטור: "וחזותא מוכח ט"ס בהעתק תיבות "פ' התורה" נחלף לתיבת "פירש"י", ובדעת הטועה בכוונתו סבר להטיב ומגרע גרע...". לדעתו כשרים גם פירוש רש"י וגם פירושים אחרים. וכן הכריעו בספר בית ארזים (שם ס"ק כב), בשלחן לחם פנים (שם ס"ק ה), בפרי אברהם (הל' שמו"ת עמ' נח) ובנחלת לוי (ו, יג) שאין כוונת הרא"ש לפירוש רש"י בלבד, וגם בפירושים מתאימים אחרים יוצאים ידי חובת תרגום הפרשה.

דעת הרמ"א

כתב ר' שמואל יהודה בן מהר"ם פדואה (שו"ת הרמ"א סימן קכט): "ולפי דעת זה כ"ש שיוצאים בפירש"י וזולתו מהמפרשים, והוא דעת הרא"ש". והרמ"א עצמו (שם ס'י קל) משיב לו: "דהרי יוצאים בשאר פירושים כמו בתרגום לדעתו. וא"כ אין לתרגום שום מעלה על שאר פירושים, וכמו שכתב מעלתך בעצמו בכתבו לדעת הרא"ש... כי הפירושים הנכתבים בלשון קודש יש להם ג"כ מעלה זו... שהרי היש מפרשים שה"ה ללשון לעז אינו מוזכר בסמ"ג, נימא ג"כ שהוסיפה זאת מדעתה שלא לדחות מדברי ר"י רק לשון לעז ולא פירושים הכתובים בלה"ק כפשט דברי ההג"ה... אבל מ"מ דברי יזהירו ויצהירו מלשון האשר"י והתוס', שדחו לשון לעז ממה שבתרגום יש בו תוספת הענין וס"ל ששאר פירושים מועילים...". מפורש בדבריו שההתייחסות בדעת הרא"ש היא גם לשאר פירושים, ולא רק לפירש"י. מאידך הרמ"א לא הגיה דבר על השו"ע שהעתיק את לשון הטור שדוקא פירוש רש"י יכול להוות תחליף לתרגום, משמע שהוא מסכים לדברי השו"ע שרק פירוש רש"י מוציא ידי חובה. ויש לדון מה עושים במקרה שיש סתירה בין דברי הרמ"א בשו"ת להגהותיו על השו"ע⁶.

5 וכן הקשו עוד אחרונים: מאורי אור (חלק באר שבע קה, א א-ב), אורחות חיים (ס'י רפה סע' ג), בית ארזים (ס'י רפה ס"ק כב), פרי אברהם (עמ' נח), נחלת לוי (סימן ו אות יג), חידושי בתרא (ברכות ה, א) ועוד. ועיין בתירוץיהם.

6 הנחלת-שבעה מתייחס לסתירה בדברי הרמ"א בין דבריו שבשו"ת לבין דבריו במפה וז"ל (סימן ב): "ואולי חזר בו הר"ב ממה שכתב בתשובה, ופסק כמו שקבע בהג"ה שו"ע. ואף שמשמע ממקצת תשובות שחברן אח"כ, שמפרש בתשובותיו דבריו שבשו"ע, אפשר שרוב תשובותיו כתבן קודם שחיבר הגהותיו". אך בספר יד מלאכי (כללי הש"ע ורמ"א אות כ) כתב

למעשה קשה לדעת מהי דעת הרמ"א לדינא, אם ניתן לצאת ידי חובת שמו"ת בפירושים שונים מפירש"י.

האם להלכה ניתן לקרוא שמו"ת בפירושים אחרים?

עד כה דנתי בדעת הרא"ש בלבד⁷. אבל השתא דאתינא להכי, האם ניתן לסמוך הלכה למעשה לסיים הפרשה שמו"ת עם פירושים אחרים? לכאורה נראה שאין להקל בכך. קודם כל, אין ספק שרובם ככולם של הפוסקים לא העלו כלל אפשרות של פירוש אחר, אלא העלו רק את פירוש רש"י כאפשרות ליציאת י"ח שמו"ת במקום התרגום עצמו⁸. ועוד, מצינו בנו"כ על השו"ע הסבר מדוע דווקא פרש"י מועיל, ולא פירושים אחרים. המ"א כתב (סי' רפה ס"ק ג): "שהוא עיקר, שהוא בנוי על יסוד התלמוד"⁹. וכ"כ במחצית השקל (שם): "ר"ל שפירש"י יותר עיקר מיתר פירושים, לפי שפירש"י בנוי על יסוד התלמוד משא"כ פירושים אחרים...". אך מניין שהמדד הוא דווקא פירוש הבנוי על יסוד התלמוד ולא פירושי פרשנים אחרים? הרי כתב הטור (סי' רפה) שהעיקר הוא להבין הכתוב: "שאינן כוונת התרגום אלא שיבין הענין". וכי ניתן לומר שפירושים אחרים של גדולי הראשונים והאחרונים אינם מביאים את הלומד בהם לכך "שיבין הענין" בפרשת השבוע? ואכן פוסקים אחרים מכריעים שיועילו פירושים שונים ליציאה ידי חובה במצות

על דבריו שקשה לומר כן מאחר שיש הוכחה להיפך, והעיקר הוא מה שכתב הרמ"א בתשובות. ובשדי חמד הביא תשובה מבעל זכר יהוסף, שבהג"ה על השו"ע רק מביא את דעות הפוסקים ואינו מכריע במקום שחולק, ובתשובותיו הכריע מה לעשות למעשה, ולכן יש ללכת אחר השו"ת. מאידך בשו"ת בעי חיי (לבעל כנה"ג) חו"מ סימן סא כתב שהטעם שאנו תופסים עיקר כמו שכתב הרא"ש בפסקיו, כשסותר את עצמו למה שכתב בתשובה, הוא מפני שכאשר הפוסק עוסק בתשובה לשואלו דבר הלכה אינו נמנע מלבקש אחר מה שכתב בפסקיו וחיבוריו איך פסק בזה, ואם העלה שם היפך מה שכתב בתשובה, או מוחק מה שכתב בפסקיו, או חוזר בו ממה שכתב בתשובה, אבל אם הוא עוסק בחיבורו ובפסקיו אינו חוזר לראות מה שכתב בתשובה בנידון זה, מפני שטורח הוא לו לבקש היכן כתב בזה בתשובותיו, שאינן סדורות כמו בפסקיו שהכל מסודר ומוכן לפניו. [אמנם יש להעיר שהרמ"א לא התייחס לדברי הטור והשו"ע, ולא ציין שגם בפירושים אחרים אפשר לצאת ידי חובה, אך גם לא הסכים להם בפירוש, ולא ברור שהיינו הדין].

7 בספר 'ביכורי חיים' (פרק ג, הע' 48) לאחר שהביא את קושיות הבית ארזים והמאורי אור הנ"ל, הסיק: "ברם, אף שבדברי הרא"ש היה מקום לומר כן, אבל בשאר ראשונים איתא להדיא שיוצא "בפירוש רש"י" במקום תרגום, ועמו שנפסק ג"כ בשו"ע". ושאלתי את הרב ברוך מרדכי אזרחי שליט"א, ואמר לי שאינו יודע להכריע האם בדיעבד יוצא י"ח אם קרא פרשן אחר.

8 אם כי מאידך, כמעט אף אחד מהם לא התייחס מפורשות האם כוונתו פירש"י בדווקא, וכמעט אף אחד מהפוסקים לא כתב במפורש שא"א לצאת בפירוש אחר מפירוש רש"י.

9 וכן המסקנה בספר 'פרי אברהם' (עמ' סז): "ומשמע דווקא פירוש רש"י חשוב כמו תרגום. וכ"כ במ"א".

קריאת שמו"ת. כך כתב הסמ"ק בהקדמה ותוכן עניינים: "...גם בכל שבוע יסדר הפרשה שקורין בבית הכנסת כאשר צוו חכמים שנים מקרא ואחד תרגום, ומי שאינו יודע לתרגם יקרא הפירושים...". ולא הזכיר פירש"י דווקא. וכן הכריע הגר"מ אליהו זצ"ל: "ומה טוב אם יעשה לעצמו סדר בלימודו, ובכל שנה ילמד מפרש אחר על התורה. שנה אחת ילמד את רש"י, שנה שניה רמב"ן, שנה שלאחריה אבן עזרא וכן הלאה, עד שיקנה לו בקיאות בכל מפרשי התורה"¹⁰. כוונתו שבכך יוצא גם ידי חובת שנים מקרא ואחד תרגום, כי במקום אחר כתב¹¹: "לפי הקבלה יש לקרוא דוקא את התרגום, אבל לפי הפשט יכול ללמוד כל מפרש אחר כגון רש"י, ספורנו, אב"ע וכד', ועיין כה"ח ס"ק ב". ליתר בטחון שאלתי את בנו הגאון הרב שמואל אליהו שליט"א, וגם הוא אמר לי שאכן כוונת אביו שניתן לצאת ידי חובה בשאר המפרשים.

סיכום השיטות

כפי שציינתי לעיל, רוב הפוסקים לא העלו אפשרות זו של קריאת מפרשים אחרים לשמו"ת, אך מאידך הם גם לא שללו זאת. היחידים ששוללים זאת בפירוש הם בעל מחצית השקל, וככל הנראה גם המג"א.

מאידך לדעתי לא הייתה כוונת הרא"ש לפירש"י בדווקא:

א. הרא"ש לא הזכיר כלל פירוש של רש"י אלא כתב "בפירוש התורה" סתם.
 ב. הטעם שנתן הרא"ש הוא "כיון שמפורש בו כל מילה ומילה" - אך כידוע ישנם פסוקים שלמים שאין עליהם כלל פירש"י, כל שכן שאין פירוש רש"י על כל מילה ומילה. ויש להוסיף להקשות, בלי קשר לדברי הרא"ש, מה הסברה שרק פירש"י מועיל? מה הסברה לחלק לעניין מצות קריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בין פירוש רש"י לפירושים אחרים (כגון: רס"ג, ר"ח, ראב"ע, רד"ק, חזקוני, רמב"ן, ספורנו)?

ולכן יש לתמוה, מדוע רובם-כולם של הפוסקים לא העלו כלל אפשרות אחרת שיועיל פירוש אחר מלבד פירש"י? הרי כל ההסתמכות היא על דברי הרא"ש הנ"ל, ולכאורה ממנו לא מוכח שכוונתו לפירש"י דווקא? רק הטור צמצם את דברי הרא"ש לפירש"י בלבד. האם להלכה למעשה נוכל לסמוך לצאת ידי חובה שמו"ת בפירוש אחר?

נלענ"ד שההסבר ההגיוני לכך נעוץ ביחס לדברי מחצית השקל הנ"ל¹²: "כי אין לך בו אלא חידושו, והבו דלא להוסיף עלה, דאל"כ אין לדבר סוף". הבעיה היא שאם לא נגביל את ההלכה לדברי רש"י בלבד, יבוא כל אחד עם פירוש משלו, כאשר חלק

10 עלון "קול צופיך" טבת תשס"ו, גיליון 342. וכן באלול תשס"ו, גיליון 370

11 שם טבת תשס"ה, גיליון 293, אדר א תשס"ה גיליון 301.

12 עי' קובץ 'המאור' גיליון רט, הביאו הרב שמואל לאופר בספרו אוצר שמו"ת עמוד פד בהערה.

מהפירושים אינם מתאימים ואינם עונים לדרישות של 'תרגום'. היכן יעבור הגבול? האם יהיה חילוק בין ראשונים לאחרונים¹³ ודרשנים בני זמננו? האם כל דרשה שמובאת בכל ספר תחשב כ"פירוש התורה" אליו התכוון הרא"ש? ואולי גם סיפורי צדיקים על הפרשה יועילו? כדי לצאת מכל הבעיות הללו החליטו הפוסקים לסתום הדברים ושלא לחלק. כן נלענ"ד¹⁴.

ועדיין יש לברר איזה סוג פרשנים בדיוק יכולים להוות תחליף לתרגום (אליבא דהגר"מ אליהו זצ"ל והסוברים כמוהו). שלחתי את השאלה לבית מדרשו של הגר"מ אליהו, וענה לי הרב משה עמיאל שדעת הר"מ אליהו מפורשת היטב¹⁵ שיסוד ההלכה, שהקורא יבין את הפרשה כפי דברי הטור, נזכר במ"ש הט"ז או"ח סימן רפה ס"ק ב: "ראוי לקרות בפירוש התורה שיש בלשון אשכנז בזמנינו כגון ספר צאינה וראינה וכיוצא בו"¹⁶. על יסוד זה חידש הרב אליהו שהוא הדין במפרשי המקרא הנוספים, וכמ"ש בשיעורו הנ"ל בזה"ל: "אני פעם אחת יעצתי לכמה בחורי ישיבה שילמדו שנה אחת שמו"ת עם רש"י, ולשנה אחרת עם רשב"ם, ולשנה אחרת עם ראב"ע, ואח"כ ספורנו, וכך יהיה להם בקיאות בכל מפרשי התורה. כי כל פרשן כתב את פירושו על פי מה שקבלה נשמתו במעמד הר סיני. ואומרים שהרמב"ם כתב פירוש על התורה ועל הגמרא, ולאחר שראה את פירוש של רש"י חזר בו ואמר שפירוש רש"י הוא תמציתי ופירושו ארוך, כי רש"י כותב בקיצור, ולעתים מילה אחת של רש"י מכילה כמה הסברים ומתמצת כמה קושיות"¹⁷. וטעם ההוראה מפורש: "וכך יהיה להם בקיאות בכל מפרשי התורה". כתחליף לרש"י יכול לבוא רק מפרש על סדר המקראות, בין אחרון בין ראשון, כל שהוא מקיף בביאור את כל הפרשה.

דעת פוסקי דורנו שליט"א

רבה הראשי של ר"ג, הגאון הרב יעקב אריאל שליט"א, נשאל על נושא זה וענה: "לדעות שיוצאים ידי חובה בפירוש רש"י במקום תרגום, היה לכך מקום. עם זאת, לא צוין כך בפוסקים, אלא דווקא פירוש רש"י. ולכן להלכה נראה שראוי לצאת רק בפירוש רש"י, שהוא צמוד לפשט ומביא לרוב את פירושי חז"ל, ועוד שהוא הפירוש הנפוץ ביותר בישראל".

- 13 לעיל, הגר"מ אליהו זצוק"ל הזכיר ג"כ את אור החיים הקדוש.
 14 לאחר כותבי זאת שאלתי על כך את הרב ברוך מרדכי אזרחי שליט"א, והסביר לי שרק רש"י מהווה פירוש כמעט על כל מילה, ואם הטור לא היה כותב רש"י כל אחד היה לוקח לעצמו פירוש אחר. אשריי שכיוונתי לדעת גדולים.
 15 גיליון 'קול צופיך' 251, שמות תשס"ד.
 16 הובא בכף החיים שם אות ב, ובמ"ב שם ס"ק ה.
 17 ועיין בהסכמה שכתב הגר"מ אליהו לחומש 'שי למורא' עמודים 12-13.

וכן השיב הגאון ר' דב ליאור שליט"א¹⁸: "לשאר המפרשים אין מעמד כמו תרגום, כיון שרש"י מיוסד על פי חז"ל שבתלמוד, ספרא וספרי. שאר המפרשים, אלו רעיונות גדולים, אך כתוב מפורש בהלכה שאינם עולים כתרגום. מה שאתה נוהג ללמוד כל שנה מפרש אחר זה טוב מאוד, אבל תמשיך לקרוא עדיין תרגום אונקלוס". דברים דומים אמרו לי עוד כמה מגדולי הדור: הגר"י זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת-אלחנן וחתנו של הגר"ש אלישיב, הורה שכיוון שלא מצינו בשו"ע אפשרות אחרת מלבד רש"י - אין יוצאים י"ח שמו"ת אלא בפירוש רש"י בלבד. וכן שאלתי את גיסו הגאון הרב חיים קנייבסקי שליט"א ואמר לי שרק בפירוש רש"י יוצאים ידי חובה. גם הגאון ר' אביגדור נבנצאל אמר לי כי לא יוצאים ידי חובה במפרש אחר חוץ מרש"י.

לכן נראה שלמעשה יש לקרוא כ'אחד תרגום' רק את פירושו של רש"י (או תרגום אונקלוס), שכן דעת רוב הפוסקים, פרט להולכים אחר פסיקתו של הגר"מ אליהו שרשאים לקרוא גם מפרשים אחרים.

18 בתאריך ב' כסלו תשס"ח, מתוך האתר של ישיבת בית אל. וז"ל השואל: "החלטתי כל שנה לעשות שמו"ת עם מפרש אחר כך שבמשך הזמן אקיף מפרשים רבים. שנה שעברה עשיתי עם אונקלוס והשנה אני עושה עם רש"י. שני מפרשים אלו עוד מופיעים בפוסקים מקבילים מבחינת שנים מקרא. האם אפשר להמשיך לרמב"ן אוה"ח וכו' ולצאת י"ח שניים מקרא?"

על דבר שאלתו אי מותר להרצות הרצאות של חול בבתי כנסת, וגם אם מותר לעשות שם קונצרט. וכת"ר כתב שכיום הוא שעת הדחק מאחר שהעם שרוי בצער, לפי שנדחו משאר מקומות והם סובלים מגידופים וחרופים, ומצוה לעודדם ולחזק את רוחם... הכל יודעים כי בני העם נמוגים ח"ו ביגונם, ומצוה לחזק לבבות של ישראל ולנחמם, ולעורר בהם רוח תקוה וגבורה, ולספר להם מחיי אבותינו בדורות שעברו שסבלו ומסרו נפשם על קדושת השם ועמדו בניסיונות קשים... ובוודאי היא צורך מצוה כמו אכילה לעניים, ומותר בבית הכנסת כל שהיא צורך מצוה אף שאיננה מצוה גמורה.

(שו"ת שרידי אש חלק א סימן טז [מהדורה ישנה ח"ב סי' יב]. בד' שבט תשע"ז ימלאו חמישים שנה לפטירת הרב ויינברג זצ"ל)